

سید بن خراسان

جلد یکم

سید محسن حسینی

حسینی، محسن

مساجد تاریخی خراسان / محسن حسینی. - مشهد: بنیاد پژوهشهای اسلامی، ۱۳۹۳.

ISBN 978-964-971-798-2 (شابک ج ۱)

۳۴۸ ص.

ISBN set 978-964-971-803-3 (شابک دوره)

فیپا.

۱. مسجدها - ایران - خراسان. ۲. معماری - مساجد - ایران - خراسان. ۳. معماری اسلامی - ایران -

خراسان. الف. بنیاد پژوهشهای اسلامی. ب. عنوان.

۲۹۷ / ۲۰۹۵۵۸۲

NA ۵۹۸۷ / ۲۲ / خ ۴ ح ۵۱ ۱۳۹۳

۳۴۷۱۷۲۲

کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

مساجد تاریخی خراسان

جلد ۱

سید محسن حسینی

ویراستار: مهدی محمد نیا

چاپ اول: ۱۳۹۳ / ۱۰۰۰ نسخه، وزیری / قیمت: ۱۲۰۰۰ ریال

چاپ و صحافی: مؤسسه چاپ و انتشارات آستان قدس رضوی

بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: صندوق پستی ۳۶۶-۷۳۵

مراکز توزیع:

تلفن و دورنگار واحد فروش بنیاد پژوهشهای اسلامی: ۲۲۳-۸۰۳

فروشگاه‌های کتاب بنیاد پژوهشهای اسلامی، مشهد: ۲۲۳۳۹۲۳، قم: ۷۷۳۳-۲۹

www.islamic-rl.ir

info@islamic-rl.ir

حق چاپ محفوظ است

فهرست مطالب

۵.....	مقدمه مؤلف
۷.....	نگاهی بدین تحول اجتماعی
۶۸.....	مسجد بالاسر
۷۶.....	مسجد گوهرشاد
۱۳۶.....	مسجد شاه
۱۵۷.....	مصلای پایین خیابان
۱۷۲.....	مصلای طرق
۱۸۲.....	مسجد ازغد
۱۹۴.....	مسجد جامع نیشابور
۲۱۱.....	مسجد جامع سبزوار
۲۲۹.....	مسجد پامنار سبزوار
۲۳۹.....	مصلای سبزوار
۲۴۶.....	مسجد پایین قلعه مزینان
۲۵۲.....	مسجد جامع چشم (چشم)
۲۵۸.....	مسجد آق قلعه، جوین
۲۶۷.....	مسجد خسروشیر (منار مسجد)، جوین
۲۸۱.....	مسجد کبودگنبد کلات نادری
۲۹۴.....	مسجد جامع جاجرم
۳۰۰.....	مسجد جامع رادکان
۳۰۹.....	نمایه
۳۲۳.....	کتابنامه
۳۳۳.....	فهرست تصاویر

مقدمه مؤلف

خراسان از دیرباز یکی از مراکز تمدن ساز، و مراکز اعتلای فرهنگ و تمدن اسلامی و ایرانی بوده است. معماری اسلامی یکی از جلوه‌های اصلی تمدن اسلامی و مساجد به عنوان محوری ترین بناهای معماری اسلامی، تجلی گاه هنر اسلامی است.

با گسترش اسلام در ایران در قرون اولیه هجری، مساجد بسیاری در خراسان ساخته شد که امروزه پاره‌ها و تپه‌ها در متون تاریخی یا حفاری‌های باستان‌شناسی می‌توان جست، هجوم‌ها مکرر و غارت‌ها بی‌باانگرد به خراسان به ویژه هجوم مغول بسیاری از شاهکارهای معماری خراسان را در قرن اولیه هجری را از میان برده است. تنها آثار و شواهد اندکی از معماری سبک خراسانی و رازی در خراسان کنونی بر جای مانده است، که این آثار اندک خود گواهی است بر شکوه عظمت از میان رفته.

آثار بناهای بر جای مانده نیز به دلیل عوامل جوی و طبیعی ستاسفانه در شرف تخریب هستند. به ویژه با توجه به زمین لرزه خیز بودن خطه خراسان بسیاری از بناهای خراسان از شانس کافی برای عمر طولانی برخوردار نیستند.

مجموعه عوامل فوق، نگارنده را بر آن داشت که به مستندنگاری، بررسی و معرفی مساجد تاریخی خراسان پردازد، گردآوری مدارک تصویری و اطلاعات میسّر از حدود هجده سال قبل در کنار طرح مزارات خراسان آغاز گردید و به تدریج در کنار رهای پژوهشی دیگر ادامه یافت. این کتاب به بررسی مساجد تاریخی خراسان، فارغ از مرزبندی‌های رضوی، شمالی و جنوبی می‌پردازد، و از نظر زمانی بناهای ارزشمند در معماری مساجد از قرون اولیه اسلامی تا دوره قاجار را دربر می‌گیرد.

در طی هجده سال گذشته از راهنمایی و هم‌فکری مدیریت‌های سابق و فعلی گروه جغرافیای بنیاد پژوهش‌های اسلامی آستان قدس رضوی، آقایان ابراهیم زنگنه، دکتر

محمّد رحیم رهنما، محمود گلابگیر نیک و خانم دکتر نسرین احمدیان شالچی بهره
برده‌ام، از تمامی این عزیزان کمال تشکر را دارم.

در روند این پژوهش از حمایت مدیر عامل دانشمند و فرهیخته بنیاد جناب
حجة الاسلام والمسلمین آقای الهی خراسانی و نیز هیأت مدیره محترم برخوردار بوده‌ام؛
قدردانی از این عزیزان دین دیگری است برگردن نگارنده.

سید محسن حسینی

مشهد رضوی

۱۳۹۳/۱/۲۰